

**НАВЧАННЯ МОВИ І КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МОВНОГО ВУЗУ НА ОСНОВІ АВТЕНТИЧНИХ
ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ**

Предметом статті є аналіз діалектичної єдності мови і культури, яка зумовлює необхідність включення соціокультурної і лінгвокраїнознавчої компетенції до змісту навчання студентів мовного вузу. Запропоновано нову технологію використання культурного компоненту на всіх етапах роботи з автентичними відеоматеріалами. Ключові поняття: мова, культура, лінгвокраїнознавча, соціокультурна компетенція, культурологічний компонент, технологія, автентичні матеріали.

Початок ХХІ століття був відзначений бурхливим розвитком культурологічних досліджень і зростанням інтересу до вивчення соціокультурного мовного контексту. Останнім часом можна спостерігати відхід від суто традиційного структурного напрямку у викладанні іноземних мов, а саме: забезпечення лише основного набору фонетичних і лексико-граматичних одиниць та контролю їх засвоєння. Одночасно зростає інтерес до мови як засобу спілкування, що викликає необхідність міжкультурної комунікації та включення елементів соціокультурної комунікації до змісту навчання. Отже, великого значення набувають проблеми вивчення іноземної мови і культури.

Мова, як відомо, – символічна структура, яка об'єднує і зберігає всі досягнення певного суспільства. Іншими словами, мова – це кодування інформації, відображення особливого світосприйняття.

Одночасно мова – це продукт культури, частина культури, умова культури. Таким чином, "мовне світосприйняття" лежить в основі кожної сукупності людей, підкреслюючи її самотність.

Мова і культура є основними кодами, тобто засобами, за допомогою яких відбувається спілкування між людьми. У сучасному суспільстві реалізація шляхів успішної комунікації представників різних країн у більшості залежить від засвоєння "чужих кодів", від зацікавленості до адаптації до цих кодів. Сучасній цивілізованій людині притаманно усвідомлювати взаємозв'язок, цілісність світу і необхідність міжкультурної співпраці народів. Різні аспекти культури – образ життя, менталітет, національний характер, система цінностей, вірувань – відіграють фундаментальну роль у сфері міжнародної комунікації.

Однією з найактуальніших проблем у викладанні іноземної мови сьогодні є необхідність більш глибокого вивчення світу носіїв мови. Без розуміння соціально-економічних систем, знання соціальної і політичної культур, вивчення історичних і культурних традицій, які формували образ мислення тих людей, з якими доведеться спілкуватися і взаємодіяти, неможливо вивчати і мову як засіб спілкування. Як справедливо вважає С.Г. Тер-Мінасова, в основі будь-якої комунікації знаходиться "взаємний код" [1], взаємне розуміння реальності, знання предмету комунікації між учасниками спілкування. Тому вивчення та викладання мови має відбуватися на широкому фоні соціального, культурного, політичного життя народів, які розмовляють цією мовою, тобто в тісному зв'язку зі світом мови, що вивчається, в єдності з культурами народів, які використовують цю мову як засіб спілкування. Лише таким чином можна забезпечити необхідними фоновими знаннями, без яких реальне спілкування неможливе.

Фонові знання носіїв мови, їх вербальна поведінка в актах комунікації традиційно вважаються основним об'єктом лінгвокраїнознавства. Предметом цього підходу є факти мови, які відображають особливості національної культури, яка вивчається через мову, і для відбору, опису і презентації лінгвокраїнознавчого матеріалу використовуються лінгвістичні методи. Таким чином, лінгвокраїнознавство – це напрямок, який включає до свого складу, з одного боку, вивчення мови, а з іншого боку, певні відомості про країну мови, яка вивчається. Головною метою лінгвокраїнознавства є забезпечення комунікативної компетенції. Основна лінгвокраїнознавча задача – це вивчення мовних одиниць, які найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу – носія мови: реалій (позначень предметів і явищ, які є характерними для однієї культури і відсутні в іншій), конотативної лексики (слів, які співпадають за основним значенням, але є відмінними за культурно-історичними асоціаціями), фонові лексики (позначення предметів і явищ, які мають аналоги в культурах, що порівнюються, але відрізняються національними особливостями функціонування, форми, призначення предметів). До того ж культурологічна і країнознавча цінність, типовість і функціональність явищ є найважливішими критеріями відбору національно-культурного компоненту змісту навчання іноземної мови.

Як відомо, країнознавчий аспект був завжди представлений у практиці викладання іноземної мови в нашій країні, але він не обговорювався у відкритому вигляді, не усвідомлювався і не виділявся до недавнього часу як самостійна категорія. У методичній літературі фундаментальний внесок у розробку теоретичних основ лінгвокраїнознавства внесли С.М.Верещагін [2], В.Г.Костомаров [2], Г.Д.Томахін [4] та інші. С.І.Пасов дає визначення нового терміну "іншомовна культура" [5] як змісту невід'ємного компонента змісту навчання. Під "іншомовною культурою" розуміється увесь комплекс знань і вмінь, який отримує учень під час оволодіння іноземною мовою в навчальному, пізнавальному, розвиваючому і виховному аспектах. Положення про необхідність вивчення іноземної мови в тісному зв'язку з культурою народу – носія цієї мови – вже давно сприймається в методиці навчання мовам як аксіома.

Оскільки лінгвокраїнознавчий матеріал є найважливішим компонентом комунікативної компетенції, це дає підстави говорити про лінгвокраїнознавчу компетенцію, під якою розуміємо засвоєння цілісної системи уявлень про національні звичаї, традиції, реалії країни мови, що вивчається. Для ефективного засвоєння цієї систе-

ми необхідні адекватні засоби її засвоєння. Такими засобами можуть бути перш за все автентичні матеріали: літературні і музичні твори, предмети реальної дійсності та їх ілюстровані зображення, відео- і аудіоматеріали, які максимально наближають до створення природного культурологічного середовища.

Предметом даного дослідження є автентичні відеоматеріали як ефективний засіб вивчення мови і культури студентами мовного вузу. Як вже зазначалося, актуальність цього дослідження зумовлена зміною статусу іноземної мови як засобу спілкування і взаєморозуміння у світовому суспільстві, тобто формування комунікативної компетенції неможливе без формування соціокультурної та лінгвокраїнознавчої компетенцій. Одним з найефективніших засобів навчання мови і культури як діалектичній єдності є використання автентичних відеоматеріалів. Нами пропонується нова технологія формування у студентів комплексних умінь, знань і навичок через активізацію взаємодії лінгвістичної, соціокультурної та лінгвокраїнознавчої компетенцій на кожному етапі роботи з автентичними відеоматеріалами. Технологію розроблено з урахуванням сучасних концепцій викладання іноземних мов та з урахуванням технологій, запропонованих Л.В. Калініною та І.В. Самойлюкевич у серії навчальних посібників "Getting America - Wise" [5;6] для студентів вищих навчальних закладів.

Традиційно виділяють три етапи роботи з відео:

- I. Pre-Viewing Activities.
- II. Viewing Activities.
- III. (Post) After-Viewing Activities.

Кожний з етапів містить завдання суто лінгвістичного та змістового характеру. Культурологічний компонент не присутній на всіх етапах роботи з відео. Наступна технологія дозволяє включення культурного компоненту як невід'ємного від лінгвістичного та змістового на всіх етапах роботи з відеоматеріалами:

I. Tuning-In Activities (метою цього етапу є формування вмінь до змістової антиципації, яка є підготовкою до сприйняття навчального матеріалу за рахунок активізації фонових знань та досвіду студентів). Для цього пропонуються завдання мовленнєвого характеру, які рекомендується виконувати у будь-якому режимі: індивідуальному, парному, малогруповому або груповому.

A. *Content Anticipation* (формування вмінь смислової дозмістової антиципації).

B. *Language Anticipation* (формування вмінь мовної дозмістової антиципації).

C. *Culture Anticipation* (формування вмінь культурної дозмістової антиципації).

II. Active Viewing Activities (метою даного етапу є перевірка навчального матеріалу країнознавчого та культурологічного характеру на базі побаченого, прочитаного й почутого.) Для цього рекомендовано вправи на пошук необхідної змістової інформації, наприклад, тести множинного вибору, робота зі схемами, малюнками, заповнення таблиць, схем, відновлення відсутньої інформації тощо.

A. *Preview of Content and Culture* (сприяє розширенню уявлень студентів про культурологічний аспект теми та кращому розумінню відеотексту.) Пропонуються завдання на пошук чітко визначеної інформації.

B. *Viewing for Information and Study* (метою активного перегляду відеофрагменту є перевірка розуміння змістової відеоінформації та формування вмінь специфічного характеру з метою розуміння деталей лінгвістичного та культурологічного напрямку).

III. Integrating Viewing and Speaking Activities (цей етап іде одразу після активного відеоперегляду та має за мету вдосконалення вмінь діалогічного й монологічного мовлення на базі відеотексту у двох напрямках: функціональному та ситуативному).

A. *Function-Based Transformation* (функціональна трансформація передбачає зміну функціонального профілю, іншими словами, зміну відношення мовця до предмету обговорення, використання нових комунікативних функцій).

B. *Situation-Based Transformation* (ситуативна трансформація переносить учасників комунікації в нові культурологічні ситуації на базі відеотексту).

IV. Expansion Activities (останній етап завершує опрацювання відеотексту та дозволяє розширити прагматичні можливості навчального відеоматеріалу в трьох напрямках: особистісно-орієнтованому, соціокультурному та міжкультурному).

A. *Speaking Personally* (пропонуються завдання для розвитку вмінь особистісно-орієнтованого спілкування у парному та малогруповому режимах з опорами вербального та невербального характеру).

B. *Speaking Cross-Culturally* (завдання цього підрозділу спрямовані на розвиток соціокультурної компетенції студентів на основі поширення їхніх знань та активізації власного комунікативного досвіду після роботи з відеоматеріалом. Для більшої ефективності таких завдань необхідно залучати до участі в комунікації носіїв мови, які поділилися б своїм досвідом перебування в Україні та інших країнах стосовно питань, що розглядаються).

C. *Culture Comparison Profile* (завершальний порівняльний аналіз української та іномовної культур в аспекті питань, які вивчаються, на базі переглянутого й опрацьованого відеоматеріалу. Пропонуються завдання у вигляді таблиць або діаграм, щоб наочно та вербально порівняти різні культури, знайти спільні, відмінні та найбільш цікаві риси, виділити позитивні й негативні сторони, розглянути можливість їх урахування в реальному житті).

Проілюструємо використання цієї технології в процесі викладання практичного курсу англійської мови для студентів другого курсу мовного вузу. На занятті використовується автентичний відеоматеріал з відеофільму "Guide to Britain" за темою "Airport, Accommodation, Transport in Great Britain".

I. Tuning-In Activities

A. *Content Anticipation*

1. Meet an American couple. Look at the picture (p.46, New Headway Intermediate), identify the problem, give its possible solutions.
  2. Listen to a conversation between Jim and Anthony. They are going to travel. Decide how helpful their conversation could be for the couple. (New Headway Intermediate, TS 28^a.)
- B. *Language Anticipation*
Work in a pyramid mode. Brainstorm a list of five things a tour guide should include.
- C. *Cultural Anticipation*
1. Study the box of ideas and sort out those which might cause a difficulty in a foreign country if you are unaware of cultural differences. Account for your choice.

Going by train	Saying good-bye	At a hotel
Finding a room	Using a bus	Offering cigarettes
Asking the time	At the airport	Taking a taxi
Meeting people after a long time	Asking for information	Greetings
Going by the Underground		

Split into 3 groups. Put up to 3 personal questions in relation to your problem:

- A. Airport
- B. Accommodation
- C. Transport

II. Active-Viewing Activities

A. *Preview of Content and Culture*

Look through the leaflets and try to find answers to your questions.

B. *Viewing for Information and Study*

1) *Watch the first sequence and fill in the missing words:*

1. Many visitors to Great Britain never get ____ ____ .
2. You can get to Britain ____ ____ or ____ ____ landing at London Heathrow or London Gatwick airports.
3. Airports are ____ and ____ places.
4. At the airport you can ____ information, ____ arrangements or even ____ a hotel.
5. If you are looking ____ ____ , there are some modern international hotels and classic British hotels famous for their ____ ____ and their ____ .
6. But in areas like Earls Court in ____ ____ and ____ the main railway stations you can find smaller ____ , ____ houses and ____ and ____ places.

2) *Watch the second sequence and match a line in A with a line in B to make a conversation. Arrange the lines in the right order:*

A	B
1. A double room?	☐ We would like to book a room, please.
2. Fine. Sign here. It's room 53. It's on this floor. I'll get the porter to bring your luggage to the room.	☐ Thank you.
3. Hello. Can I help you?	☐ Just tonight.
4. How many nights?	☐ Yes, with a private bathroom.

3) *Watch the third sequence and tick off those sights which are going to be mentioned.*

- a. Earls Court;
- b. The City;
- c. The Houses of Parliament;
- d. Leicester Square;
- e. Westminster;
- f. Westminster Bridge;
- g. The West End;
- h. Soho;
- i. Buckingham Palace.

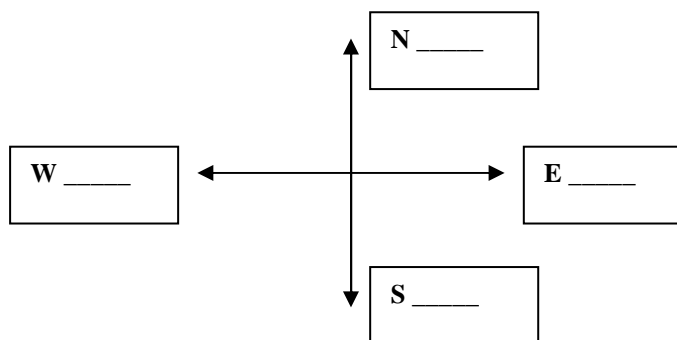
4) *Watch the next sequence and answer the following questions:*

1. What is an excellent way to start your staying in London?
2. What do you need to use a normal bus correctly?
3. How can you stop a bus if the stop is a request stop?
4. How much is it to get to Leicester Square?
5. What do you need to do not to miss your stop?

5) *Watch the next sequence and put the meaning into these signs and numbers:*

10-15%   J2.80   J3

6) Name the cardinal points in the London Underground:

III. Integrating Viewing and Speaking Activities

A. Function-based Transformation

Roleplay the conversation in the reception changing its functional profile as if the receptionist had no vacant rooms at the moment.

B. Situation-Based Transformation

Pair up with your friend and strike a conversation between a visitor to Ukraine and the Underground officer.

IV. Expansion Activities

A. Speaking Personally

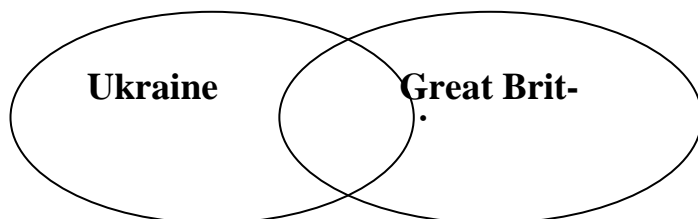
Group up and speak on the advantages and disadvantages of travelling by taxi.

B. Speaking Crossculturally

Have a conversation with a foreigner about difficulties she or he has experienced in Ukraine in relation to our problems.

C. Culture Comparison Profile

Draw parallels between British and Ukrainian cultures in terms of airport, accommodation and transport, and fill in the venn diagram.

Таким чином, запропонована технологія дозволяє ефективно використовувати культурологічний компонент на кожному етапі роботи з автентичним відеоматеріалом з метою розвитку соціокультурної та лінгвокраїнознавчої компетенцій як невід'ємних складових комунікативної компетенції. Отже, в процесі формування комунікативної компетенції ставиться акцент не тільки на саму мову, але й іншомовну культуру носіїв цієї мови. Їх діалектична єдність дозволяє виховувати міжнародно орієнтовану особистість, яка усвідомлює взаємозалежність і цілісність світу, необхідність міжкультурної співпраці у вирішеннях глобальних проблем людства. Крім того, вивчення іноземної мови через іншомовну культуру вимагає знань власної національної культури. Офіційне включення національно-культурного компонента до змісту навчання вимагає пошуку нових технологій його презентацій і забезпечує подальші перспективи дослідження цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000. – 624с.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Т. Язык и культура. – М.: Рус. яз., 1990. – 246с.
3. Томахин Г.Д. США. Лингвострановедческий словарь. – М.: Астрель, 2001. – 267с.
4. Пассов Е.И. Иноязычная культура как содержание иноязычного образования // Мир русского языка. – 2001. - №3. – С.20-21.
5. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В., Андерсен К. Getting America Wise through Reading. – Київ: Пед. думка, 2001. – 175с.
6. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В., Андерсен К. Getting America Wise through Listening. – Київ: Пед. думка, 2002. – 190с.

Матеріал надійшов до редакції 02.09.2004 р.

Онопrienko T.H. Обучение языку и культуре студентов языкового вуза на основе аутентичных видеоматериалов.

Предметом статьи является анализ диалектического единства языка и культуры, которое обуславливает необходимость включения социокультурной и лингвострановедческой компетенции в содержание обучения студентов языкового вуза. Предлагается новая технология использования культурологического компонента на всех этапах работы с аутентичными видеоматериалами.

Onopriyenko T.M. Language and Culture in Teaching Language Students on the Basis of Authentic Video Props.

The article analyses the dialectical unity of language and culture which brings about the necessity of including linguocountry study and sociocultural competences into the content of education for language students. A new technology of using the culture component at all stages while working with authentic video props is suggested.